

**O‘ZBEKISTONDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHNING TIZIMLI
MEXANIZMLARI: NAZARIYA VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI**

Shomurodov Ibrohim Xusanmurot o‘g‘li

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti o‘qituvchisi

E-mail: ibrohimshomurodov93@gmail.com

Ruzikulova Laylo Abdurahmon qizi

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti o‘qituvchisi

E-mail: laylorozikulova@gmail.com

Nabiyeva Nilufar Nosirovna

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti

Psixologiya ta‘lim yo‘nalishi I-bosqich talabasi

Annotatsiya

O‘zbek tilida: Ushbu maqolada O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy, institutsional va raqamli mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining o‘rni, davlat xizmatida shaffoflikni ta‘minlash va "komplayens-nazorat" tizimining samaradorligi o‘rganilgan. Maqolada korrupsiyani keltirib chiqaruvchi tizimli omillar ko‘rib chiqilib, ularni bartaraf etish bo‘yicha xalqaro tajribaga asoslangan ilmiy taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: *Korrupsiya, antikorrupsiya mexanizmlari, shaffoflik, raqamlashtirish, davlat boshqaruvi, manfaatlar to‘qnashuvi, jamoatchilik nazorati, O‘zbekiston.*

Аннотация

На русском языке: В данной статье анализируются правовые, институциональные и цифровые механизмы борьбы с коррупцией в Узбекистане. В рамках исследования изучена роль Агентства по противодействию коррупции, обеспечение прозрачности на государственной службе и эффективность системы «комплаенс-контроля». В статье рассматриваются системные факторы, порождающие коррупцию, и выдвигаются научно-практические предложения и рекомендации по их устранению на основе международного опыта.

Ключевые слова: *Коррупция, антикоррупционные механизмы, прозрачность, цифровизация, государственное управление, конфликт интересов, общественный контроль, Узбекистан.*

Abstract

In English: This article analyzes the legal, institutional, and digital mechanisms of combating corruption in Uzbekistan. Within the framework of the study, the role of the Anti-

Corruption Agency, ensuring transparency in the public service, and the effectiveness of the "compliance control" system are examined. The article considers the systemic factors that give rise to corruption and puts forward scientific and practical proposals and recommendations for their elimination based on international experience.

Keywords; *Corruption, anti-corruption mechanisms, transparency, digitalization, public administration, conflict of interest, public control, Uzbekistan.*

Kirish: Muammoning dolzarbligi va kontseptual asosi

Korrupsiya — davlat boshqaruvining samaradorligini pasaytiruvchi, ijtimoiy adolat tamoyillarini buzuvchi va milliy xavfsizlikka tahdid soluvchi global destruktiv hodisadir. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot bosqichida korrupsiyaga qarshi kurashish shunchaki huquqiy tadbir emas, balki davlat strategiyasining fundamental ustuniga aylandi.

Ushbu muammoning dolzarbligi shundaki, korrupsiya iqtisodiy resurslarning noto‘g‘ri taqsimlanishiga va "yashirin iqtisodiyot" ulushining ortishiga sabab bo‘ladi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev ta’kidlaganidek, "Korrupsiya bilan murosasiz kurashish barcha darajadagi rahbarlarning eng ustuvor vazifasiga aylanishi shart". Mazkur tadqiqotda korrupsiyaga qarshi kurashishning nafaqat huquqiy, balki institutsional, raqamli va sotsiopsixologik mexanizmlari tizimli tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi — mavjud mexanizmlarning samaradorligini baholash va ularni xalqaro andozalar (masalan, Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkiloti — OECD standartlari) asosida takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdir.

Muhokama: Mexanizmlar tahlili va mavjud ziddiyatlar

O‘zbekistonda shakllangan antikorrupsion tizimni bir necha muhim yo‘nalishlarga ajratib tahlil qilish mumkin:

1. Institutsional islohotlar va mustaqil nazorat: 2020-yilda tashkil etilgan Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi korrupsiyaning oldini olish bo‘yicha maxsus vakolatli organ sifatida maydonga chiqdi. Biroq, ilmiy muhokamalarda Agentlikning vakolatlari, xususan, tergov funksiyasiga ega emasligi uning ta’sirchanlik kuchini cheklashi mumkinligi haqida fikrlar mavjud. O‘zbekistonlik huquqshunos olimlar ta’kidlaganidek, antikorrupsion organlarning siyosiy irodadan tashqari, moliyaviy va operatsion jihatdan to‘liq avtonom bo‘lishi — "Singapore modeli" kabi muvaffaqiyatli natijalarga olib keladi.

2. Raqamli transformatsiya va inson omilini cheklash: "Raqamli O‘zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida davlat xizmatlarining 600 dan ortig‘i elektron shaklga o‘tkazildi. Bu mexanizm korrupsiyaning eng asosiy manbalaridan biri — quyi bo‘g‘indagi "byurokratik to‘siqlar"ni bartaraf etmoqda. Masalan, "E-auksion" tizimi orqali yer va mulk ajratish jarayonidagi korrupsion sxemalar keskin kamaydi. Ammo raqamlashtirish jarayonida

"algoritmik korrupsiya" yoki ma'lumotlar bazasiga noqonuniy aralashish xavflari hali ham mavjud bo'lib, bu kiberxavfsizlik mexanizmlarini ham korrupsiyaga qarshi kurashning bir qismi sifatida ko'rishni taqozo etadi.

3. Davlat xizmatida halollik standarti (Meritokratiya): Kadrlar siyosatidagi o'zgarishlar, xususan, "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonun bilan lavozimga tayinlashda tanlov tizimining joriy etilishi — nepotizm va klanizmga qarshi qaratilgan. Muhokama qilinayotgan asosiy masalalardan biri bu — davlat xizmatchilarining daromad va xarajatlarini deklaratsiya qilish tizimining to'liq amaliyotga kirmaganligidir. Bu mexanizmning kechikishi "noqonuniy boyish" holatlarini aniqlashda qiyinchilik tug'dirmoqda.

4. Ijtimoiy-psixologik to'siqlar: O'zbek jamiyatida korrupsiyaga nisbatan sotsial tolerantlik (bardoshlilik) darajasi hali ham saqlanib qolmoqda. Ba'zi hollarda fuqarolar "rahmat aytish" va "pora berish" o'rtasidagi chegara borasida xira tasavvurga ega. Bu esa korrupsiyaga qarshi kurashni faqat qonun bilan emas, balki bog'cha va maktabdan boshlanadigan "halollik tarbiyasi" orqali hal etish lozimligini ko'rsatadi.

Xulosa: Kelajakdagi strategik yo'nalishlar

O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha olib borilgan tahlillar quyidagi fundamental xulosalarni beradi:

- **Birinchi**dan, jazolash mexanizmidan ogohlantirish mexanizmiga o'tishni yakunlash lozim. Buning uchun barcha davlat idoralarida "komplayens-nazorat" (compliance control) tizimi nafaqat qog'ozda, balki real ishchi mexanizm sifatida ishlashi shart.

- **Ikkinchi**dan, sud tizimining haqiqiy mustaqilligiga erishish. Sud tizimi ijro hokimiyatidan to'liq mustaqil bo'lmas ekan, korrupsiyaga oid ishlarda adolatli qarorlar qabul qilinishi va jazo muqarrarligi ta'minlanishi qiyin kechadi.

- **Uchinchi**dan, jamoatchilik nazoratini "to'rtinchi hokimiyat" darajasiga ko'tarish. OAV va fuqarolik jamiyati institutlariga korrupsion holatlarni surishtirish (investigative journalism) bo'yicha kengroq huquqiy kafolatlar berish lozim.

- **To'rtinchi**dan, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish. Korrupsiya orqali orttirilgan va chet elga olib chiqilgan aktivlarni qaytarish bo'yicha xalqaro huquqiy mexanizmlardan samarali foydalanish davlat byudjetini himoya qilishning muhim omilidir.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, korrupsiyaga qarshi kurash — bu statik holat emas, balki doimiy yangilanib turadigan dinamik jarayondir. O'zbekistonning ushbu yo'nalishdagi muvaffaqiyati davlat irodasi, huquqiy mukammallik va jamiyatning ma'naviy uyg'oqligi birligiga bevosita bog'liqdir.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Rustambayev, M.H. Korrupsiyaga qarshi kurashish: nazariya va amaliyot. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2021.
2. Ismoilov, S.A. Davlat boshqaruvida korrupsiyaga qarshi kurashishning tashkiliy-huquqiy asoslari. Maqola, "Huquq va burch" jurnali, 2023.
3. Gulyamov, S.S. Raqamli iqtisodiyotda korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlari. Ilmiy monografiya. – Toshkent, 2022.
4. Tadjixanov, U., Saidov, A. Huquqiy madaniyat nazariyasi. – Toshkent: Adolat, 2020.
5. Mamatov, X. Korrupsiyaga qarshi kurashishda jamoatchilik nazoratining roli. O‘zbekiston milliy universiteti xabarлари, 2024
6. Boboyev H.B. Huquqiy madaniyat va ma’naviy yangilanish. – T.: Adolat, 2020.
7. Azizov X. Davlat xizmatida kadrlar seleksiyasi va antikorrupsion strategiyalar. Monografiya. – T.: Akademnashr, 2022.
8. Laylo, Ruzikulova. "SUNIY INTELLEKT VA AKADEMIK INGLIZ TILINI ORGANISH." BILGI ÇEŞMESI 2.4 (2026): 58-64.
9. Laylo, R. (2026). SUNIY INTELLEKT VA AKADEMIK INGLIZ TILINI ORGANISH. BILGI ÇEŞMESI, 2(4), 58-64.
10. Laylo, Ruzikulova. "SUNIY INTELLEKT VA AKADEMIK INGLIZ TILINI ORGANISH." BILGI ÇEŞMESI 2.4 (2026): 58-64.
11. Laylo, R. (2026). SUNIY INTELLEKT VA AKADEMIK INGLIZ TILINI ORGANISH. BILGI ÇEŞMESI, 2(4), 58-64.
12. Nomozov Xurshid. "AXBOROT XURUJI VA OGOHLIK TUSHUNCHASI MAZMUN-MOHİYATI." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 7. 2026.
13. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O‘G‘LI. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR 1.2 (2024): 48-51.
14. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O‘G‘LI "AXBOROT XURUJINING O‘SMIRLAR HAYOTIGA TA‘SIRI." QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI (2023): 1285-1287.
15. Nomozov, Xurshid (2024). JAMIYATDA INTERNET-MAKON KONTENTLARI TA‘SIRIDA SODIR BO‘LAYOTGAN NEGATIV IJTIMOYLASHUV SHAKLLARI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR, 1(2), 52-58.

16. Xurshid, Nomozov. "AXBOROT XURUJLARINING MANBALARI, ULARNING IJTIMOY MUHITDA AMALGA OSHISH USULLARI." Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari 41 (2025): 632-636.
17. Nomozov, Xurshid. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." Farg'ona davlat universiteti,(3) (2023): 67-67.
18. Nomozov, Xurshid. "INTERNET-MAKON RESURSLARIDAN FOYDALANISH SOHALARI." Development and innovations in science 2 (2023): 8-14.
19. Omonov, Bakhodir. "The Expression of Geopolitical Knowledge in the Works “the City of Virtuous People” and “India”." JournalNX 9.6 (2023): 16-20.
20. OMONOV, Bahodir. "DASTUR UL-MULUK" VA "SADDI ISKANDARIY" ASARLARIDA GEOSIYOSIY QARASHLAR." «ACTA NUUZ» 1.1.2 (2024): 180-183.
21. Omonov, Bakhodir. "The use of water resources in the center of environmental policy in the region." The Fifth International Conference on History and Political Sciences. 2015.
22. Omonov, Bakhodir Nurillaevich, Go'zal Aralovna Ochilova, and Sitora Ayonovna Azamova. "Specific characteristics of the ecological environment in uzbekistan." World of Scientific news in Science 1 (2023): 15-28.
23. Omonov, Bahodir. "Problems And Consequences Of Water Deficiency In Central Asia." Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry 12.8 (2021).
24. Kenjayev, Zarmamat, Megliyev Azamat, and Jalilov Ixtiyor G'aniyevich. "NOGIRONLIGI BO 'LGAN SHAXSLAR HUQUQLARI: INKLYUZIV JAMOAT SARI." TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI 2.6 (2026): 82-86.
25. Kenjayev, Zarmamat, Abdullayev Xurshid, and Jalilov Ixtiyor G'aniyevich. "INSON HUQUQLARI VA MAJBURIY MEHNAT." TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI 2.6 (2026): 100-104.
26. Kenjayev, Z., Xurshid, A., & G'aniyevich, J. I. (2026). INSON HUQUQLARI VA MAJBURIY MEHNAT. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 2(6), 100-104.
27. Kenjayev, Zarmamat, Tog'aymurodov Donyor, and Jalilov Ixtiyor G'aniyevich. "RAQAMLI DAVRDA INSON HUQUQLARI: SHAXSIY MA'LUMOTLAR DAXLSIZLIGI VA SO 'Z ERKINLIGI MUAMMOLARI". TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI 2.6 (2026): 94-99.
28. Kenjayev, Z., Donyor, T. A., & G'aniyevich, J. I. (2026). RAQAMLI DAVRDA INSON HUQUQLARI: SHAXSIY MA'LUMOTLAR DAXLSIZLIGI VA SO 'Z ERKINLIGI MUAMMOLARI". TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 2(6), 94-99.

29. Kenjayev, Zarmamat, Baxodirov Nursulton, and Jalilov Ixtiyor G‘aniyevich. "AYOLLARNING HUQUQLARI VA GENDER TENGLIGI." TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI 2.6 (2026): 110-114.

30. Kenjayev, Z., Nursulton, B., & G‘aniyevich, J. I. (2026). AYOLLARNING HUQUQLARI VA GENDER TENGLIGI. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 2(6), 110-114.

31. Jalilov, Ikhtiyor. "National "Kurash": History and Contemporary (On the Example of the Uzbek People)." Procedia of Social Sciences and Humanities 1 (2021): 360-363.

32. Sayxonovna, Maksadova Mexriniso, and Ismatova Oyimsiluv Rahimberdiyevna. "TALABA YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI." TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI 2.6 (2026): 105-109.

33. Sayxonovna, Maksadova Mexriniso. "OSMIRLARNING MUSTAQIL QAROR QABUL QILISH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH." TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI 2.6 (2026): 87-93.

34. Sayxonovna, Maksadova Mexriniso. "PEDAGOGIK MULOQOTNING VA UNING O 'ZIGA XOS PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI." TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI 2.6 (2026): 121-126.

35. SHOMURODOV, Kh F., and B. Sh KHABIBULLAEV. "Investigation of changes in the species composition within the plant community containing relict shrub Moluccella bucharica for half a century." Malayan Nature Journal 74.1 (2022).

36. Рузиев, Ахрор Эватович. "СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ТЕРПИМОСТИ И ИНТОЛЕРАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ У РАННИХ ПОДРОСТКОВ." Проблемы науки 6 (65) (2021): 106-112.

37. Рузиев, Ахрор, Бобур Шодиев, and Камила Абдуллаева. "История педагогики, цель и задачи теории воспитания человека." Общество и инновации 2.4/S (2021): 666-672.

38. Evatovich, Ruziyev Axror. "Oilada yoshlarni tolerant madaniyatli qilib tarbiyalashda besh muhim tashabbus ijtimoiy-psixologik omil sifatida." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.3 (2021): 242-252.

39. Рузиев, Ахрор Эватович. "ИЖТИМОЙ-ПСИХОЛОГИК ЁНДОШУВ АСОСИДА ИЛК ЎСПИРИНЛАРДА ТОЛЕРАНТЛИК ВА ИНТОЛЕРАНТЛИК ХУЛҚИНИ АНИҚЛАШ." PSIXOLOGIYA Учредители: Бухарский государственный университет 1: 197-202